

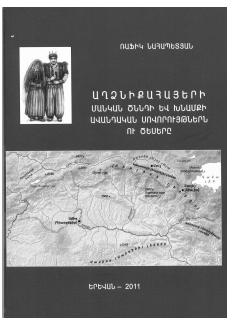
ՌԱՖԻԿ ՆԱՀԱՊԵՏՅԱՆ. Աղձնիքահայերի մանկան ծննդի և խնամքի ավանդական սովորույթներն ու ծեսերը (պատմաազգագրական ուսումնասիրություն), *Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2011, 216 էջ:*

Մանկան ծննդի ու խնամքի հետ կապված սովորույթները յուրաքանչյուր ժողովրդի ավանդական մշակույթի հիմնարար բաղադրիչներից են: Դրանց միջոցով է կարգավորվել ու երաշխավորվել ժողովրդի ոչ միայն ֆիզիկական, այլև՝ հոգևոր ու մշակութային ինքնության վերարտադրությունը: Այս սովորույթները հազեցած են բազմազան ծեսերով ու արարողություններով, որոնք ուղղված են եղել ապահովելու նոր մարդու լույս աշխարհ գալն ու դրա ընթացքի բարեհաջողությունը:

Առանցքային ու մշակութաբանորեն այս հարուստ իրադարձությանը, նոր մարդ երկնելու նախապատրաստությանը, երեխայի ծննդին ու հետծննդյան խնամքին նվիրված ուսումնասիրությունը թեմայի ընտրությամբ իսկ խիստ արժեքավոր է: Հայաստանի մեկ պատմաազգագրական մարզի՝ Աղձնիքի նյութերի և այլ մարզերի համեմատական հարուստ նյութի ներկայացմամբ հաջողվել է տալ հիմնահարցի ամբողջական ու խորը պատկերը: Չնայած աշխատանքի առանցքը մանկածնության ու երեխայի խնամքի հետ կապված՝ աղձնիքահայության ավանդական մշակույթի ներկայացումն է, սակայն ընդգրկման լայն շրջանակները հնարավոր են դարձնում պատկերացում կազմել նաև ողջ հայության միջավայրում մշակութային այս բաղադրիչի հիմնական նկարագրի մասին:

Աշխատանքն ունի հետաքրքիր բովանդակություն ու շարադրանք: Այն ընթերցողին կարծեք թե ներգրավում է ավանդական ընտանիքի կյանք և դարձնում երեխայի ծննդի հետ կապված ընտանեկան սովորույթների ու ավանդույթների մասնակիցը: Ավանդական կենդանի ու ամբողջական է ներկայացված, որ մի պահ նույնիսկ վերացնում է ընթերցողի ու գրքում ներկայացվող իրականության սահմանները: Այս առումով խիստ շահեկան է նաև աշխատանքի կառուցվածքը, որը ուսումնասիրվող նյութի բնական ընթացքի ու փուլայնության լուռ ուղեկիցն է: Մի կողմից՝ ներկայացվող նյութի ամբողջական ու խորը նկարագրով, մյուս կողմից՝ այն իր բնական միջավայրին ու ընթացքին հարազատ պահելով, ստեղծվել է մի աշխատություն, որը թույլ է տվել հեղինակին ոչ միայն վերակառուցել ավանդական մշակութային իրողություններն ու դրանք ընդգրկող միջավայրը, այլև՝ այդ գործում ներգրավվել ընթերցողին: Մակայն գրքի ազգագրական արժեքն այն է, որ վերակառուցվող ավանդական իրականությունը գերծ է մնում ընթերցողների և հեղինակի մոտեցումներին ենթարկվելուց: Ավանդական մշակույթի վերականգնման նման մոտեցումը, որտեղ հետազոտողը ոչ թե պարտադրում է իր եզրակացություններն ու կարծիքը, այլ իրականացնում մշակույթի ու ընթերցողի միջև՝ նյութը խնամքով ու ամփոփ ներկայացվող բարեխիղճ միջնորդ գիտնականի դերը, ազգագրական գիտության տեսանկյունից խիստ արժեքավոր է, քանի որ թույլ է տալիս ոչ միայն կարևոր հիմնախնդրի վերաբերյալ գրանցել ու կորստից փրկել ազգագրական նյութերը՝ որպես մշակութային նմուշներ, այլ նաև վերականգնել այն բնական ավանդական միջավայրի իրական ու կենդանի պատկերը, որում դրանք շրջանառվել ու կյանքի են կոչվել:

Մշակութային ավանդույթի ամբողջական ներկայացման մյուս կարևոր առանձնահատկությունը դրա աշխարհիկ ու սրբազան տեսանկյունների ամփոփ ու միաձույլ

ներկայացումն է: Ավանդական մշակույթը կյանքը պատկերացնում էր ինչպես աշխարհիկ իրականության, այնպես էլ սրբազան հարթություններում գուգահեռաբար: Այս երկու հարթությունները չնայած մարդկանց ու հասարակական կյանքի համար կարևորության ու դերակատարության տարբերություններին ու այս տեսանկյունից տարանջատվածությանը, միաժամանակ գոյություն են ունեցել միաձուլ, փոխկապակցված ու գուգահեռ ձևերով: Մի բան, ինչի ներկայացումը նույնպես այս մենագրության կարևոր արժանիքներից է: Հատկանշական է, որ սովորույթները, որոնք առհասարակ իրական կիրառական բնույթ ունենին, աշխատանքում ներկայացվում են գուգահեռ ընթացող ծեսերի հետևաբար աշխատանքի գլուխների ու պարագրաֆների անվանումներում էլ դա արտացոլված է: Հեղինակն այստեղ նույնպես, խուսափելով իր միջամտությամբ իրականության փոփոխությունից, հաջողել է նկարագրորեն վերակառուցել ծիսականության ու առօրեականության թե՛ միաձուլվածությունն ու փոխրացումը, թե՛ դրանց դերերի ու նշանակության տարբերությունները, հստակ ցույց տալով, որ մարդիկ չնայած աշխարհիկ ու սրբազան արարողությունները հաճախ իրականացրել են գուգահեռաբար, գործողությունների հաջորդականության տեսանկյունից միախառնված ձևով, սակայն դրանց տրվող նշանակությամբ հստակ տարանջատել են աշխարհիկ գործողությունների ու սրբազան ուժերի ազդեցություններն ու դրանցից ունեցած ակնկալիքները:

Աշխատանքում որդեգրված այս մոտեցումը արժե հատուկ շեշտել այն պատճառով, որ հայ ազգագրության մեջ հաճախ ծեսերի ու ծիսական արարողությունների ներկայացումն իրականացվել է մնացած նյութից տարանջատված ձևով, առանձին պարագրաֆով կամ գլխով: Այստեղ համարյա ավանդական դարձած այդ մոտեցումից հեռացումն

ունի մի քանի դրական կողմեր: Նախ, այս մոտեցման շնորհիվ հնարավոր է եղել իրական վիճակին մոտ պահպանել ու ամբողջականորեն ներկայացնել ավանդական հասարակության ու մշակույթի պատկերը: Երկրորդ, խուսափել ծիսական գործողություններին երկրորդական ու նսեմացուցիչ անհարկի դեր հատկացնելուց, դրանով հանդերձ նաև ստվեր գցելով ավանդական հասարակությունում դրան տրվող կարևորության ու կիրառության աստիճանին: Աշխատանքից երևում է, որ մարդիկ երեխայի արգասաբերության, ծննդի ու հետծննդյան խնամքի բարեհաջողության երաշխիքների մեջ հավասարապես են կարևորել ինչպես մեր տեսանկյունից իրատեսական, աշխարհիկ բնույթի միջոցառումները, այնպես էլ մեր կողմից իրացվող համարվող ծիսական գործողությունները: Եվ երրորդ, նման մոտեցումը հնարավոր է դարձրել ավելի իրատեսորեն ներկայացնել ավանդական հասարակությունում ապրող մարդկանց մտածելակերպի ու աշխարհընկալման առանձնահատկությունները:

Այս աշխատությունը աղձնիքահայերի սոցիոնորմատիվ մշակույթին նվիրված հեղինակի երրորդ մենագրությունն է և տրամաբանորեն ու կյանքի փուլերի հաջորդականության առումով շարունակում ու լրացնում է նրա նախորդ երկու՝ ամուսնության ու ընտանիքի հիմնահարցերին նվիրված աշխատանքները: Հատկանշական է, որ այս առումով նույնպես հետաքրքիր ձևով հաջողվում է շարունակել ավանդական հայկական հասարակության սոցիոնորմատիվ մշակույթի ազգագրորեն վերակառուցման բնական ընթացքը:

Մտղթում ենք հեղինակին շարունակել ավանդական հասարակության սոցիոնորմատիվ մշակույթի պատկերի նկարագրմանն ու վերակառուցումն ամբողջացնելուն ուղղված իր մենագրությունների շարքը:

ԱՂԱՍԻ ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆ